

“İqtisadi dialoq”dan sülhə keçid

“Bir müddət əvvəl Azərbaycandan Ermənistana neft məhsullarının göndərilməsi prosesi iki ölkə arasında iqtisadi əməkdaşlığın yeni nümunəsi kimi formalaşıb. Bu təşəbbüs Ermənistan tərəfindən başlayıb, Azərbaycan isə xoş niyyət göstərərək onun başlanmasına səbəb oldu”. Bu sözləri Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov 2025-ci ilin yekunlarına həsr olunan mətbuat konfransında söyləyib.

O bildirib ki, Ermənistanla digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün potensial var: “Ticarət, texniki və digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün müraciət olarsa, Azərbaycan tərəfi bu imkanları nəzərdən keçirə bilər. Lakin burada gözləntilər adekvat olmalıdır, çünki proseslər hələ formalaşma mərhələsindədir və spesifik texniki tələblər mövcuddur. Bundan əlavə, bu təşəbbüsün siyasi və psixoloji əhəmiyyəti də böyükdür. Məsələn, Azərbaycan məhsullarının Ermənistana daxil olması əvvəlki münasibətlər fonunda müsbət inkişaf kimi qiymətləndirilir. Lakin hələ də əmiyyətə belə fikirlər var ki, bəzi məhsulların qəbuluna qarşı çıxanlar ola bilər. Bu cür hallar azdır, amma mövcuddur. Ümumilikdə əməkdaşlığın davamı gözlənilir, amma proseslər və nəticələr barədə gözləntilər real və uyğun olmalıdır”.

Dekabr ayında Azərbaycan neft məhsullarının Ermənistana tədarükünə başlanması təkcə kommersiya əməliyyatı kimi deyil, həm də sülh gündəliyinin praktik nəticəsi kimi qiymətləndirilir. Bu addım Bakı ilə İrəvan arasında gələcəkdə ticarət dövryyəsinin genişlənməsi ehtimalını artırmaqla yanaşı, münasibətlərin mahiyyətində keyfiyyət dəyişikliyinə də açıq şəkildə ortaya qoyur. Əslində, bu, iki ölkə

arasında ilk iqtisadi təmas deyil. Daha əvvəl Azərbaycan ərazisi vasitəsilə Rusiya və Qazaxıstandan Ermənistana taxıl tranziti həyata keçirilmişdi. Amma yanacaq tədarükü strateji əhəmiyyətinə görə daha dərin mənə daşıyır. Enerji sahəsində əməkdaşlıq davamlılıq və qarşılıqlı əməkdaşlıq elementlərini özündə birləşdirir və tərəflər arasında etimadın formalaşması baxımından mühüm amildir.

Zaman keçdikcə, ixrac həcmnin artacağı da gözlənilir. Coğrafi qonşuluq logistika xərclərini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır və bu amil iqtisadi səmərəliliyi artırır. Ermənistan hökuməti də etiraf edir ki, Azərbaycan yanacağının tədarükü daxili bazarda qiymətlərin aşağı düşməsinə səbəb olacaq. Bu isə gələcəkdə qaz, elektrik enerjisi, logistika, tranzit marşrutları kimi digər sahələrdə də əməkdaşlıq imkanlarını gündəmə gətirir. Həmin istiqamətlər uzun müddətdir iqtisadi baxımdan hesablanıb və regional əməkdaşlığın real potensialını nümayiş etdirir.

Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan dövlət televiziyasına müsahibəsində bu prosesin əhəmiyyətini açıq şəkildə ifadə edib. Bildirib ki, Azərbaycan benzininin Ermənistana tədarükü təkcə ikitərəfli münasibətlərin qurulması üçün

deyil, birbaşa vətəndaşlar üçün də faydalıdır. Onun sözlərinə görə, ölkələr arasında körpülərin qurulması prosesi artıq başlayıb. Sülhün institusionalaşdırılması, cəmiyyətdə mövcud psixoloji baryerlərin aradan qaldırılması və əməkdaşlıq təcrübəsinin genişlənməsi bu cür ssenariləri daha real edir.

Aydındır ki, müvəqqəti sxemlərə və siyasi maneəvlərə yer yoxdur. Bu proseslərin yeganə etibarlı təminatı tamhüquqlu sülh sazişidir. Ermənistanda iqtisadi əməkdaşlığa qarşı çıxan revanşist qüvvələrin mövcudluğuna baxmayaraq, reallıq göstərir ki, məhdud marşrutlar və iqtisadi blokada ölkəni yeni əməkdaşlıq modellərinə sövq edir. Emosional çağırışlar rəqəmlər, bazar mexanizmləri və logistika qarşısında təsirsiz qalır. Açıq kommunikasiya xətləri, sabitlik və aydın qaydalar bu gün ən çox ehtiyac olunan Ermənistanın özünə lazımdır.

İrəvan Bakı ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu açıq şəkildə bəyan edir. Artıq Azərbaycan bazarı Ermənistan üçün qadın olunmuş mövzu kimi deyil, həm idxal mənbəyi, həm də Ermənistan məhsulları üçün potensial ixrac istiqaməti kimi dəyərləndirilir. Ermənistanın iqtisadiyyat naziri

Gevorq Papoyan bildirib ki, Azərbaycan istehsalı olan benzinin Ermənistana tədarükü davamlı və fasiləsiz olacaq. Onun sözlərinə görə, əsas məqsəd regionda sağlam biznes mühitinin formalaşdırılması və iqtisadi əməkdaşlığın ön plana çıxarılmasıdır. Nazir bunu sadə bir tezislə ifadə edib: müharibə itkilər deməkdir, ticarət isə tərəqqi.

Papoyanın açıqlamalarına əsasən, mümkün ixrac siyahısına alüminium və

alüminium folqa, kənd təsərrüfatı məhsulları, o cümlədən heyvanlar, meyvə-tərəvəz, bəzi içki növləri və tekstil məmulatları daxildir. Bildirilib ki, tədarüklərin təşkili ilə bağlı məsələlər hazırda müzakirə mərhələsindədir. Ümumiyyətlə, regional integrasiya və nəqliyyat layihələri, o cümlədən TRIPP təşəbbüsü Ermənistanın uzunmüddətli iqtisadi böhrandan çıxması üçün real imkanlar yaradır.

Azərbaycan öz mövqeyini aydın şəkildə ifadə edib: ərazi iddialarından tam imtina və keçmişin köhnəlmiş siyasi mexanizmlərinin, o cümlədən ATƏT-in Minsk qrupunun tam bağlanması. Bu şərtlərdən biri artıq yerinə yetirilib, digəri isə Ermənistan rəhbərliyinin siyasi iradəsindən asılıdır.

Mövzu ilə bağlı **Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti beynəlxalq iqtisadiyyat kafedrasının dosenti Emin Qəribli** infrastruktur, o cümlədən TRIPP layihəsinin həyata keçirilməsinin artan əhəmiyyətinə diqqət cəkib. Onun sözlərinə görə, bu layihə üçüncü ölkələrdən tranzit olmadan Azərbaycan-Ermənistan ticarətini təşkil etməyə imkan verəcək, çünki yüklər yalnız iki ölkənin ərazisindən keçəcək:

Ekspert qeyd etdi ki, Azərbaycan Ermənistanın neft məhsullarına olan tələbatını ödəyə biləcək. “Azərbaycan-Ermənistan əmtəə dövryyəsinə ilk addımlar olan bu sövdələşmələr, həcmələrindən asılı olmayaraq, iki ölkə arasında potensial iqtisadi əlaqələrin bütün spektrinin inkişafına təkan verəcək. Eyni zamanda, bu, Azərbaycanın kommunikasiya xətlərinin açılması ilə bağlı əsas məqsədinə – Naxçıvanla maneəsiz nəqliyyat əlaqəsinin təmin olunmasına da xidmət edəcək”.

Politoloq Yeganə Hacıyeva XQ-yə bildirdi ki, proses heç də asan və sürətli

olmayacaq: “Uzun illər davam edən münaqişə fonunda etimadsızlıq mühiti, siyasi proseslərin tam sabit xarakter almaması, eləcə də hüquqi və gömrük mexanizmlərinin kifayət qədər aydın və işlək olmaması qısa müddətdə böyükhəcmli ticarət əlaqələrinin qurulmasına maneələr yaradır.

İqtisadi əməkdaşlıq üçün tələb olunan institusional baza mərhələli şəkildə formalaşmalıdır. Lakin bütün bu çətinliklər perspektivi tamamilə kölgədə qoya bilməz. Uzunmüddətli perspektivdə regionda davamlı sülh və qarşılıqlı əməkdaşlıq təkcə siyasi sabitlik üçün deyil, eyni zamanda, iqtisadi inkişaf üçün də həlledici amildir. Yeni nəqliyyat xətləri, açılan bazarlar və genişlənmə regional əməkdaşlıq Cənubi Qafqazı iqtisadi cəhətdən daha cəlbedici məkana çevirəcək.

Bu baxımdan, Cənubi Qafqazın iqtisadi dirçəlişi artıq uzaq ehtimal deyil. Siyasi iradə ilə ardıcıl addımlar atılırsa, proses yaxın gələcəkdə real nəticələr verəcək. Yəni Ermənistan tərəfindən siyasi iradə nümayiş etdirilərsə və bu, konkret və ölçülə bilən addımlarla müşayiət olunarsa, normallaşma prosesi niyyətlərdən real nəticələr mərhələsinə keçəcək.

Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ